

TÓTH ÁGNES

Az álmok Kaliforniája angol-amerikai bevándorlók írásaiban a 19. század első felében

Kalifornia nevét hallva általában az amerikai filmek többségének színhelyére gondolunk, elsősorban az Amerikai Egyesült Államok egyik távoli államára, Hollywoodra, San Franciscóra, a vadnyugatra és az aranylázra. Kalifornia korai, spanyol időszakából legfeljebb Zorrót, a kaliforniai Rózsa Sándort ismerik. Nem tudják, miért is gondolhatnák, hogy a jelenlegi Kalifornia a két Kalifornia, a Kaliforniák egyike: Felső-Kalifornia. Az Arany Állam (*Golden State*) mára elvesztette megkülönböztető jelzőjét a mexikói Alsó-Kaliforniával szemben, mely nevében ma is őrzi a közös múltat. A jelen tanulmány azt szeretné bemutatni, a Nyugat mítosza bűvöletében az ide érkező angol-amerikaiak mennyiben járultak hozzá, hogy a spanyol-mexikói Felső-Kalifornia az Amerikai Egyesült Államok részévé váljon, s ők maguk minderről mit gondoltak és írtak.

Felső-Kalifornia története a felfedezések után három időszakra osztható. Az első a spanyol korona jelenlétével indul, ez a kolonizációs kísérletek kora.¹ A második időszak Mexikó Spanyolországtól való függetlenedésével kezdődik 1821-től, és az 1848-as Guadalupe-Hidalgó-i békével zárul, mely egyben a máig tartó harmadik, „amerikai” korszak kezdete is.

A két első korszakban Felső-Kalifornia indián lakossága mellé megkezdődik az európai spanyol, majd mexikói származásúak betelepítése. Felső-Kalifornia történetében a területek telepítések által való megtartása mindig kulcskérdésnek számított. A lakosság összetételének alakulását vizsgálva, a fehér lakosság csekély számából azonban látható, hogy e kérdés az aranylázig megoldatlan maradt.² Ha a felső-kaliforniai lakosság etnikai, nemzeti összetételét vizsgáljuk, nem tudunk éles korszakhatárokat húzni. Az angol-amerikai jelenlét már a spanyol időszakban is kimutatható, a mexikói korszakban pedig számban és aktivitásában is egyre hangsúlyosabb.³

¹ Erre az időszakra esnek J. R. Cabrillo (1542) és S. Vizcaíno (1602) felfedezései és a 21 ferences misszió alapítása (1769–1823).

² Becsült adatok alapján a felső-kaliforniai népesség alakulása 1770 és 1850 között: 1770 – összesen indián 135000, fehér/hispán 150; 1820 – missziós indián 21000, hispán 3500; 1840 – indián [21000], hispán 7300, nem hispán bevándorló 340 vagy 380; 1850 – indián 30000, hispán 15000, nem hispán bevándorló 100000. Cook, Sherburne: *The Conflict between the California Indians with Civilization*. Berkley, 1976. 3.; Gerhard, Peter: *The North Frontier of New Spain*. Princeton, 1982. 24–25.; Calvo Buezas, Tomás: *Misión, economía y cultura en la California indo-hispana-mexicana*. In.: *Iglesias, religión y sociedad en la historia latinoamericana (1492–1945)* T. II. Szerkesztette: Tóth Ágnes. Szeged, 1989. (a továbbiakban Calvo Buezas) 52–53.; Fontana, Bernard L.: *Entrada. The Legacy of Spain and Mexico in the United States*. Tucson, 1994. (a továbbiakban Fontana) 212.

³ A betelepült külföldiek számát különböző források 340–380 főre becsülik. Egy feltehetőleg a mexikói kormányzat számára készült lista szerint Felső-Kaliforniában 1840-ig 340 külföldiből körülbelül 40 volt francia, német, itáliai, körülbelül 30–40 Fülöp-szigetekbeli és más színes bőrű, és 267 név szerint felsorolt angolszász: angol, ír, skót és ‘amerikai’. Dakin, Susan Bryant: *A Scotch Paisano in Old Los Angeles*. Hugo Reid’s Life in California, 1832–1852. Derived from

Az angol-amerikai bevándorlás lehetővé válása és felgyorsulása a 19. század első felében Felső-Kaliforniában a mexikói és az észak-amerikai gazdasági, társadalmi viszonyoknak egyaránt volt köszönhető. Egyrészt a spanyol viszonyokat öröklő, félig szabad, félig monopolista mexikói gazdaság elégtelennek bizonyult északi határvidéke ellátására, számszerűen is jelentős lakos betelepítésére. Másrészt az Észak-Amerikai Egyesült Államok fejlődő gazdasága keresett új piacokat, növekvő lakossága új területeket, új lehetőségeket. A két fejlődési irány találkozott, amihez hozzájárult egyrészt az Egyesült Államok szándéka határainak kiterjesztésére a Csendes-óceánig, másrészt pedig Mexikó kolonizációs törvényei is, melyek bár szigorú feltételekkel, de lehetővé tették az egyéni letelepedést.

Az angol-amerikaiak betelepülése négy egymást átfedő korszakra osztható. A betelepülők célja szerint egy-egy korszak más-más jellegzetességgel bír. A bevándorlás első időszakában (a 18. század utolsó, a 19. század első évtizedei) az angol-amerikaiak kereskedők voltak, akik Kína és a Csendes-óceán szigetei felé hajózva Kaliforniában csak vizért, tűzifáért szálltak partra. Csak átutazóban jártak, vagy véletlenszerűen maradtak itt. Az 1810-es évektől kezdve az ide érkező hajókról néhányan itt maradtak, vagy mint menekültek, vagy mint a spanyol hatóságok által elfogott kalózok.

A bevándorlások második szakaszában (az 1820-as évek elejétől az 1830-as évek végéig) a betelepülők többnyire Új-Angliából származó kereskedők voltak. Elsősorban Bostonból és környékéről érkeztek, ezt bizonyítja, hogy a kaliforniaiak minden angol-amerikai kereskedőt bostoninak neveztek. Őket már határozott cél vezérelte, ki akarták használni a helyi bőr- és faggyúpiac nyújtotta lehetőségeket. Eleinte ideiglenesen tartózkodtak itt mint kereskedelmi megbízottak, majd közülük többen véglegesen letelepedtek, mexikói állampolgárságot szereztek, miután katolikus hitre tértek, s gyakran kaliforniai nőt vettek feleségül.

Az első két időszak bevándorlói többnyire tengeri úton érkeztek Felső-Kaliforniába, megkerülve a Horn-fokot, vagy Nicaraguán, Mexikón keresztül. Ebben az időszakban jelentek meg az első utazók is az észak-amerikai szárazföldön keresztül, többségük prémvadász csapatok tagja volt, s csak átutazóban járt itt.

A harmadik időszak bevándorlói többnyire már a szárazföldön keresztül jöttek. Ez az időszak az 1830-as évek végétől a mexikói-észak-amerikai háború befejeződéséig tartott. E korszakban a bevándorlók csoportokat szerveztek, elsődlegesen földművelésre rendezkedtek be. Nem mindig folyamodtak mexikói állampolgárságért, csak tartózkodási engedélyért, ritkábban házasodtak kaliforniai családokba, többnyire magukkal hozták családjukat, illetve az követte őket.

Az utolsó, negyedik nagy betelepülési hullám, az arany kalifornia felfedezése után, az „aranylázzal” kezdődik. Az ún. „negyvenkilencesek” inváziója már 1848-tól kezdve spontán jellegű volt, hasonlóan az előző időszakok bevándorlásaihoz, de alapvetően más gazdasági, társadalmi okokra vezethető vissza, s az előző időszakokkal szemben tömeges jelenség volt. Felső-Kalifornia történetének ez az időszaka már az Egyesült Államok történetének a részét képezi.

Miért keltek át annyian több ezer mérföld távolságra, Felső-Kaliforniába, többnyire a bizonytalan felé, eladva javaikat, felszámolva a keveset nyújtó biztonságot. Választ erre többek között egy észak-amerikai népdalban találhatunk:⁴

His Correspondence. (1939) Berkeley, Los Angeles, London, 1978. (a továbbiakban Dakin) 201–214.; Fontana 212.

⁴ [„Amióta nehézségre fordult sorsunk, szívem / Álmodom az, hogy itthagya ekém, szekerem / Kaliforniába utazzak, hogy mint mások / teszik, megduplázzam a vagyonom.”] Nash, Gary B.–Jeffrey, Julie Ray: *The American People: Creating a Nation and a Society*. Vol. I: To 1877. Harper Collins, [New York,] 1994. (a továbbiakban: Nash–Jeffrey) 439.

*Since times has been hard, I'll tell you sweetheart
I've a notion to leave off my plow and my cart,
Away to California a journey pursue,
To double my fortunes as other men do.*

A jobb élet, a meggazdagodás vágya elsősorban a 19. század középső harmadának kivándorlóira jellemző. Ezt megelőzően számtalan utazó fordult meg e partvidéken, más-más céllal. A 18. században, amikor a Csendes-óceán „spanyol tóból” nemzetközivé változott,⁵ az európai hatalmak, Anglia, Franciaország és Oroszország felélenkülő expanziós törekvéseinek és Spanyolország erőfeszítéseinek egyik eszköze volt a tudományos expedíciók szervezése a gyarmatok megtartása érdekében, melyeknek kettős célja volt: a tudományos és a katonai megfigyelés. Az általunk vizsgált korszakban több nemzet küldött utazókat hatalmi vagy tudományos céllal a Csendes-óceán partvidékére. Franciaországból Edmond de Netrel és kapitánya, B. A. Duhaut Cilly többször járták végig 1826 és 1829 között a partvonal kikötőit Fort Rosstól Mazapánig; 1836–39-ben A. Du Petit-Thouars fordult meg itt, 1839-ben Cyrille Pierre T. La Place kapitány; 1840-ben pedig Eugén Dufлот de Mofras, mexikói francia attasé.⁶ Az oroszok megbízásából Otto von Kotzebue keresett megoldást a csempészkereskedelem felszámolására; Kirill T. Khlebnikov több alkalommal tájékozódott üzleti ügyekben Felső-Kaliforniában (1820, 1825–26, 1830–31). 1845-ben pedig Alekszander Markov tette ugyanezt. Egy sarki expedíció során az angol korona megbízásából Fr. William Beechey járt többször e partokon 1825 és 1828 között. Thomas Coulter 1831–32-ben végzett tudományos megfigyeléseket Oregonban és Felső-Kaliforniában, 1835-ben John M. D. Coulter, két alkalommal, 1837 és 1839-ben pedig Sir Edward Belcher. Sir George Simpson 1841-ben töltött rövid időt e partokon, 1846-ban világgörűli útja során B. C. Seemann és Frederich Walpole. Még német érdeklődő is megfordult ezen a vidéken Edward Vischer acapulcói kereskedő személyében 1842-ben.⁷ A betelepült kortársak is beszámolnak e hivatalból kíváncsi utazókról. William Heath Davis például elmeséli angol kereskedő társáról, William Richardson kapitányról, hogy őt Sausalito nevű ranchóján évente egyszer angol *men-of-war* (katonák) látogatták meg, hogy tűzifát, ivóvizet és húst szerezzenek be hajójukra. Megjegyzi, hogy a helybeli angol-amerikaiak benyomása az volt, hogy kormányuk megbízásából jöttek tájékozódni a vidékről, annak adottságairól, Anglia lehetőségeiről. Főleg az angoloktól tartva „*American men-of-war*” is gyakran érkeztek, néhány hétre, mondja Davis, s szinte mindig tartózkodott egyesült államokbeli hajó az öbölben.⁸ Szerinte hasonló megbízatással jött Wilkes kapitány is – akit hajóján is meglátogatott –, s aki kifaggatta őt is a francia De Mofrasról. Wilkes már ekkor, 1841-ben kijelentette

⁵ Bernabeu Albert, Salvador: *El Pacifico Ilustrado: Del lago español a las grandes expediciones*. Ed. Mapfre, Madrid, 1992. 11.

⁶ Lásd Tóth Ágnes: *Francia utazók Felső-Kaliforniában a XIX. században*. Előadás. Martí szeminárium. Szeged, 1995.

⁷ Waters, Willard O.: *Franciscan Missions of Upper California as Seen by Foreign Visitors and Residents, a Chronological List of Printed Accounts, 1786–1848*. (1943) In.: *Documentary Evidence for the Spanish Missions of Alta California*. Ed.: Julia G. Costello. New York–London, 1991. (a továbbiakban: Waters) 529–539; Beechey, Frederick William: *An account of a visit to California, 1826–27*. Introd., edit: M. Coulter. San Francisco, 1941. Introd. (a továbbiakban: Beechey)

⁸ Davis, William Heath: *Seventy-Five Years in California*. Ed.: Harold A. Smal., San Francisco, 1967. (a továbbiakban: Davis 1967.) 73. William Heath Davis (1824 Hawaii–1909 Kalifornia), bostoni kereskedő családból származik. Kaliforniában élt: 1831, 1833–1838, 1842–1909. 1842-ben katolizált, mexikói állampolgár volt. 1847-ben kötött házasságot María Jesús Estudilloval.

a San Francisco öböléről: „*This is ours*”, (a miénk) – vagyis az Egyesült Államoké.⁹ Az volt a benyomása, hogy egy francia kereskedőhajó, amely eltévedt az öbölben, szintén alaposan körülnézett.¹⁰

Mi hajtotta azokat, akik nemcsak tájékozódni jöttek, s nem is királyi tudományos megbízatással, hanem a letelepedés szándékával? Miért indultak el otthonról? Volt, akit személyes kíváncsiság hajtott: John Bidwell egy Kaliforniát járt francia utazótól a hallottak alapján döntötte el, ha lehet, megnézi ezt a csodálatos földet.¹¹ John Steel amerikai utazót a kíváncsiság mellett – hogy megismerje az országot – az is ösztökélte, hogy megakarta tanulni a nyelvet.¹² Volt, akit nyughatatlan vére űzött. Bidwell szerint ennek a kornak az embere olyan, aki Nyugatra ment, az Appalache hegységen túlra, s amint valamennyire berendezkedett, már újabb vidékről álmodott.¹³ Voltak, akiket praktikus okok hajtottak. Richard Henry Dana¹⁴ megromlott látása miatt szakította félbe tanulmányait és szállt tengerre Felső-Kalifornia felé. Thomas Oliver Larkin¹⁵ is részben gyenge egészségi állapota miatt indult el Bostonból, amihez hozzájárult bátyja halála is.¹⁶ Abel Stearns is már felnőttként, miután megözvegyült, részben lelki egészségét, egyensúlyát kereste az utazással. Jefferson Farnham – Bidwell értesülése szerint – egészsége helyrehozatala végett indult a Sziklás-hegységbe, s útban hazafelé járt Felső-Kaliforniában.¹⁷ W. A. Trubody és családja tíz évig élt Lexington mocsaras vidékén, ahol gyakori volt a hidegrázás és a láz, ezért határoztak úgy, hogy egészségesebb vidéket keresnek. Egy szállóvendégük mesélt Kaliforniáról: nem olyan hideg és nedves, mint Oregon, bővelkedik gazdag földekben. Trubody csapatának egy tagja, James Findla írja le, hogy a Felső-Kalifornia felé tartók közül legtöbben egészségtelen vidékről távoztak, naposabb vidéket keresve.¹⁸ Az egészség ürügyül is szolgálhatott: Archibald H. Gillespie, az Egyesült Államok titkos ügynöke mint *invalid merchant*, beteg kereskedő vitt memorizált üzenetet Mexikó városán keresztül Felső-Kaliforniába.¹⁹

⁹ Davis 1967. 72., 132.

¹⁰ Davis 1967. 109.

¹¹ Bidwell, John: *The First Emigrant Train in California*. Century Magazin, 1940. nov. XLI. szám. (a továbbiakban: Bidwell, 1940) In.: Ridge, Martin-Billington, Ray Allen: *America's Frontier Story. A Documentary History of Westward Expansion*. New York, Chicago etc., 1969. (a továbbiakban Ridge-Billington) 477. John Bidwell (1819 New York–1900 Kalifornia) tanár, földbirtokos. Kaliforniában élt 1842–1900 között. 1844-ben mexikói állampolgár lett. 1868-ban házasságot kötött Annie E. Kennedyvel.

¹² Steele, John, [Rev.] *Camp and Cabin...* [1850] Ed.: M. Milton Quaife. Chicago, 1928. 236.

¹³ Bidwell 1940. 477.

¹⁴ Richard Henry Dana (1815 Massachusetts–1882 Róma) jogász. Kaliforniában 1835–36 között kereskedelmi ügynökként tevékenykedett, 1859-ben pedig látogatóban volt.

¹⁵ Thomas O. Larkin (1802 Massachusetts–1878 Kalifornia) kereskedő, földbirtokos. Kaliforniában élt 1832–1850 és 1853–1878 között. 1833-ban házasságot kötött Rachel Holmes-szal. 1843-ban az Egyesült Államok konzulja Monterreyben, Felső-Kalifornia fővárosában. 1847-ben az Egyesült Államok flottájának ügynöke.

¹⁶ Parker, Robert J.: *Chapters in the Early Life of Thomas Oliver Larkin: Including His Experience in the Carolinas and Building of the Larkin House at Monterey*. Ed. and introd: Robert J. Parker, foreword: Herbert Eugen Bolton. San Francisco, 1939. (a továbbiakban: Parker) 2.

¹⁷ Bidwell, John: *Echos of the Past About California*. Ed.: M. Milton Quaife. Chicago, 1928. (a továbbiakban: Bidwell 1928.) 16–18.

¹⁸ Trubody, William Alexander: *Narrative of W. A. T.; Reminiscences of W. A. T.* In.: Camp, Charles: *William A. Trubody and the Overland Pioneers of 1847*. California Historical Society Quarterly, 1937. Vol. 16. No. 2. 112–128., 128–134., 139. William A. Trubody (1839 Ohio–1933 Kalifornia) földbirtokos. Kaliforniában élt 1847–1933 között, felesége Lura Grigsby.

¹⁹ Hague, Harlan-Langum, David J.: *Thomas O. Larkin: A Life of Patriotism and Profit in old California*. Norman-London, 1990. (a továbbiakban: Hague-Langum) 116.

A praktikus okok között sokszor szerepelt az anyagi viszonyok megromlása vagy akár a csőd is. G. C. Yount, miután megtakarított vagyonát bizalmas szomszédja ellopta, eladósodott és tönkrement. Házasságát ellenző apósa nem segített neki, ezért indult szerencsét próbálni, miután többéves munkával kifizette adósságát.²⁰ Larkin távozásának lelkiállapota mellett a másik nyomósabb oka a több gyenge, sőt rossz üzleti év volt Észak-Karolinában. Három választása lehetett: vagy Bostonba megy és megházasodik, vagy állást vállal a Postánál, vagy féltestvére biztatására Monterreybe megy. A visszatérés mellett döntve az utolsó lehetőséget választotta.²¹ J. A. Sutter²² is sikertelen kereskedelmi vállalkozás után indult Középnnyugatról Délnyugatra, sőt már Svájcból is csőd elől menekült. R. H. Dana három lezüllött honfitársával találkozott San Pedróban. Egyikük eladósodott philadelphiai szabó volt, s prémvadász, trapper csapattal a Kolumbia folyóhoz jött, majd onnan Los Angelesbe.²³

Az útra kelésben egy új-angliai szokás is közrejátszott: a gyermek életre nevelésében nagy szerepet játszottak hajón eltöltött inasvei. Az árván maradt Abel Stearns²⁴ is egy kereskedelmi hajóra szegődött. William Davis Merry Howard szintén *cabin-boy*ként, vagyis hajósinasként kezdte az élet iskoláját. Sok esetben már Felső-Kaliforniában élő rokon hívása döntötte el az idejövételt. Larkint féltestvére, John B. R. Cooper kapitány hívta. W. H. Davis pedig nagynénje férjéhez, Nathan Spearhez állt be kereskedőinasnak. Volt, akit vallási okok vagy missziós célok vezettek: Jonathan S. Green 1829-ben Hawaiiból érkezett az oregoni és kaliforniai partra, hogy misszió telepítésére alkalmas helyet találjon.²⁵

Milyen lehetőségeket vártak Kaliforniától az emigránsok? Aranyat? El Dorado motívuma az újkori történelem nagy migrációinak, hódításainak egyik mozgó rugója volt. Felső-Kalifornia 19. századi történetére azonban ez csak 1848 után igaz. Pedig a Sacramento-völgy aranyáról – írja emlékezéseiben W. H. Davis – már a missziós *padrék* is tudtak. A missziós indiánok időnként hazalátogattak eredeti közösségükhöz, s visszatértükkor, titokban mutatták az aranyrögöket. Davis úgy gondolta, hogy maguk a *padrék*, félve a tömeges bevándorlástól inkább hallgattak erről, s nem használták ki e helyzet előnyeit.²⁶ Yount értesült 1829-ben J. S. Smithtől²⁷ és társaitól, hogy nagy mennyiségű

²⁰ Yount, George C(lemente): The Chronicles of George C. Yount California Pioneer of 1826. California Historical Society Quarterly, 1923. Vol. II. No. 1. 3–66. (a továbbiakban: Yount) 6. George C. Yount (1794 Észak-Karolina–1865 Kalifornia) vadász, kereskedő, farmer. Kaliforniában élt 1830–1865 között. 1835-ben katolizált, mexikói állampolgár.

²¹ Parker 55–56.

²² Johann vagy John August Sutter (1803 Baden, Svájc–1880 Massachusetts) katona, kereskedő, földbirtokos. [1834]-ban az Egyesült Államokba érkezik. Kaliforniában élt 1939–1880 között.

²³ Dana, Richard Henry: Two Years before the Mast: A personal narrative. (1840) New York, 1964. (az 1869-es kiadás alapján) (a továbbiakban: Dana) 233–234.

²⁴ Abel Stearns (1789 Massachusetts–1871 Kalifornia) kereskedő, földbirtokos. Mexikóban 1926, Kaliforniában 1828–1871 között élt. 1828-ban katolizált, mexikói állampolgár. 1841-ben házasságot kötött Arcadia Bandinival.

²⁵ Waters 537.

²⁶ Davis, William Heath: Seventy-five Years in California: A History of Events and Life in California: Personal, Political and Military; Under the Mexican Regime; During the Quasi-Military Government of the Territory by the United States and after the Admission of the State to Union: ...enlarged edition of „Sixty Years in California” ... edited and with foreword and index by Douglas S. Watson. San Francisco, 1929. (a továbbiakban: Davis 1929.) 165–6.; Rolle, Andrew F.: An American in California. The Biography of William Heath Davis 1822–1904. San Marino, California, 1956. (a továbbiakban: Rolle) 72.; Davis 1967. 121.

²⁷ Jedediah Strong Smith (?–1831 Oregon) trapper, földrajzi feltáró munkát is végez, Kaliforniában utazik: 1826, 1828–29. Írásai Kaliforniáról: Jed. Smith's Letter to General Clark (Copy of original – Office of Indian Affairs, Washington) 1827. California Historical Society Quarterly,

aranyat találtak a San Joaquín-völgyben az előző évben. A lelőhelyről azonban csak Smith tudott, s „a felfedezés vele együtt halt meg Arkansasban”, amikor az indiánok megölték.²⁸ Életrajzírója, Ch. Camp szerint Yountban ezek a történetek ébresztettek vágyat arra, hogy e partvidékre látogasson.²⁹ Yount 1833-ban egy hódvadászaton a San Clemente szigeten talált aranyat.³⁰

W. H. Davis szerint a mexikói időszakban az arany első ismert felfedezése a San Fernando-völgyben 1840-ben történt. Néhány Sonorából északra tartó mexikói aranyport talált. Az aranypor használata ezután már nem volt ismeretlen. Ezzel vásároltak, így több kereskedő is hozzájutott, köztük a Felső-Kaliforniában élő kereskedő, Henry Mellus is, aki 5000 dollár értékben küldött aranyport Bostonba 1840-ben. A következő években körülbelül 80–100 ezer dollár értékben termeltek ki aranyat Felső-Kaliforniában, és az itteni bányászat a sacramentó-völgyi felfedezésig folytatódott.³¹ 1848-ig még több felfedezésről is tudunk. Így például 1843-ban Bidwell B. Ruelle-lel találkozott, aki a Sacramento folyó egyik mellékágánál talált aranyat. Ő számolt be neki Elisha Stevensről, aki azzal a céllal érkezett 1844-ben, hogy aranyat keressen Felső-Kaliforniában, melyet az arany országának tartott: „*We are in a gold country*”, Aranyországban vagyunk” – írta. Végigjárta a folyóvölgyeket, de végül csekély eredménnyel távozott 1845-ben.³² A mexikanizált angol kereskedő William Hartnell 1844-ben írt tájékoztató levélben arról, hogy a „Pueblo”,³³ vagyis Los Angeles közelében találtak és termeltek ki aranyat, jó minőségű, de nagyon kis darabokat.³⁴ Abel Stearns 1867-ben emlékezik meg egy levélben a lelőhely megtalálásáról. Egy Los Angeles közeli helyen, San Francisquitóban 1842. március havában egy kaliforniai, Francisco López, aki társaival elbitangolt lovat keresett, pihenés közben késével vadhagymát ásott ki, s azzal fordította ki az első aranyrögöt. Ezután, amíg itt bányásztak, évi 6–8000 dollár értékű aranyat termeltek ki.³⁵ Ebből az aranyból küldhetett 18.34 uncia mintát a Bostonba induló Robinsonnal Abel Stearns, amit Robinson megvizsgáltatott Philadelphióban, és levélben értesítette barátját a beváltási lehetőségekről, valamint arról, hogy a mintát 344,75 dollár értékben vették letétbe.³⁶ Stearns 1842. május 3-án Los Angelesből Th. O. Larkint is értesítette az arany felfedezéséről. A lelőhelyet 30–40 mérföld szélesnek becsülte. Már akkor 40–50 ember

---

1923. Vol. II. No. 3. (a továbbiakban: Smith 1827.) 233–237.; Jedediah Smith's Journal, April 21–May 13, 1828. Introd.: Davis, Lee: Tracking Jedediah Smith through Hupa Valley. American Indian Quarterly, Vol. XIII. Fall, 1989. nov. 4. (a továbbiakban: Smith 1828.) 369–390.

²⁸ Yount 35–36.

²⁹ Yount 36.

³⁰ Yount 49.

³¹ Davis 1967. 121., Davis 1929. 159.

³² Bidwell 1928. 87., 88, 95.

³³ Los Angeles eredeti neve alapításakor (1781): El Pueblo de Nuestra Señora la Reina de Los Ángeles de Pociúncula. Az El Pueblo ma is a történeti városmagot jelenti az „L. A.”-iek számára.

³⁴ Rojas, Lauro de: California in 1844 as Hartnell saw it. California Historical Society Quarterly, 1838. Vol. XVII. No. 1. 21–27. (a továbbiakban: Rojas) 24.

³⁵ Lederer, Lilian Charlotte: A study of Anglo-American Settlers in Los Angeles County previous to the Admission of California to the Union. Thesis. University of Southern California. 1927. Reprint. San Francisco, 1974. (a továbbiakban: Lederer) 30–31.

³⁶ Lederer 31.; Robinson, Alfred: Life in California, During a Residence of Several Years in that Territory: Comprising a Description of the Country and the Missionary Establishments. (1846) Preface: Doyce B. Nunis Jr., New York, 1969. (a továbbiakban: Robinson 1846.) VII–VIII.; Dakin 146. Alfred Robinson (1807 Boston–1895 San Francisco) kereskedő, földbirtokos. Kaliforniában élt 1829–1837, 1840–1842, 1849–1850 és 1851–1895 között. [1833]-ban katolizált, mexikói állampolgár, házasságot kötött Ana María de la Guerra y Noriega-val.

dolgozott a kitermelésen.³⁷ Ezek a felfedezések azonban még nem váltottak ki nagy visszhangot, mivel feltehetőleg a mennyiség sem volt jelentős, és nem is közzölték a nagyvilággal. A nevezetes „első” aranyrögöt, ami elindította az aranylázat és hozzájárult Felső-Kalifornia sorsának nagymérvű megváltoztatásához, 1848 elején J. A. Sutter egyik malmanának bérlője, James Wilson Marshall találta meg.

Megfigyelhetjük, hogy az angol-amerikai bevándorlók közül sokan egy közbülső átlomás után érkeztek Felső-Kaliforniába. Az első időszakban vagy még a keleti parton, vagy Dél-Amerikában (Peru, Chile) próbálkoztak, vagy a Távol-Keletet járták, és sokan hawaii próbálkozás után értek Felső-Kaliforniába. A szárazföld felől közelítők közbülső állomása nagyon gyakran Új-Mexikó. Miért nem azonnal Felső-Kalifornia volt a cél? Boyer szerint Felső-Kalifornia és Új-Mexikó is nehezen elérhető területek, szemben Texasszal, ezért volt kisebb a vonzásuk.³⁸ Ugyanakkor a „Távol-Nyugat”, a *Far West* mítosza az Óvilág hagyományos nyugat mítoszának továbbélése az Újvilágban.³⁹ Mint Gibraltár a középkori Mediterráneum számára, az amerikai kontinensen Felső-Kalifornia a világ vége, az utolsó határvidék fizikai és pszichikai értelemben is. Földrajzilag a kontinens „túlsó” vége, de ugyanakkor egy új, s egyben utolsó expanziós lehetőség is. A katonák számára új kikötők helye, támaszpont a tenger, kapu a szárazföld felé. A kereskedőknek szintén kikötőket ígért, ahol áruikkal teli hajók sorakoznak, s szintén kapukat a szárazföldre vezető kereskedelmi utakhoz. Az expanzionistáknak a Csendes-óceán partja a végcél, s egyben kapu India felé. A hívőknek lehetőség a kereszténység megújulására, s mindenkinek olyan mediterrán álom, ahol egészség uralkodik a szabad levegőn, ragyogó napsütésben, kék ég alatt, kék víz partján, harmóniára talál anyagi valóság és értelem – írja Kevin Starr.⁴⁰ Jefferson Farnham, amikor a Monterrey-öbölbe érkezett 1840 áprilisában, így kiáltott fel elragadtatásában: „a virágzó tavasz patakzott a Mennysországból Amerika Itáliájában”.⁴¹ A mexikói Padrés a francia August Janssensnek Kaliforniáról mint „az igazi ígéret földjéről” beszélt.⁴² John Bidwell szokásos realitásérzékével írja, hogy Kaliforniát „az emberek hol a világ kertjének tekintik, hol pedig a világ legelhagyottabb vidékének”.⁴³ Egy eszményi világ, a „kaliforniai álom”, a *California Dream* születésénél keveredtek tehát a valóságos elemek és az emberek vágyképei.

Az utazók és a bevándorlók, amikor leírták megfigyeléseiket, akarva-akaratlan Felső-Kalifornia hírnökeivé váltak. Útinaplók, útleírások, levelek, riportok, cikkek, emlékezések voltak Kalifornia mítoszának szülői. Már a 19. század elejétől hazatérő jenki utazók – Tuthill szavaival – „Arkadia” idillikus vidékéről meséltek, hogy a sok „nyughatatlan út-

³⁷ Larkin, Thomas Oliver: *The Larkin Papers, Personal, Business, and Official Correspondence of... Merchant and United States Consul in California*. Ed. by Georg P. Hammond, Director of the Bancroft Library. Los Angeles, Vol. I. (1822–1842) 1951; Vol. II. (1843–1844) 1952; Vol. III. (1845) 1952; Vol. IV. (1845–1846) 1953; Vol. V. (1846) 1955; Vol. VI. (1847) 1959; Vol. VII. (1847–1848) 1960; Vol. VIII. (1848–1849) 1962.; (a továbbiakban: Larkin) Vol. I. 217.

³⁸ Boyer, Paul S. – Clark, Clifford E. – Kett, Josef F. – Puevis, Thomas L. – Sitkoff, Harvard – Woloch, Nancy: *The Enduring Vision. A History of the American People*. Lexington, Massachusetts-Toronto, 1990. 432–433.

³⁹ Nash, Gerald D.: *Creating the West. Historical Interpretations. 1890–1990*. Albuquerque, 1991. 200–201.

⁴⁰ Starr, Kevin: *Americans and the California Dream 1850–1915*. New York, 1973. (a továbbiakban: Starr) 46–47.

⁴¹ Idézi: Churchill, Charles Bradford: *Thomas Jefferson Farnham: An Exponent of American Empire in Mexican California*. *Pacific Historical Review*, 1991. 4. szám. 528.

⁴² Idézi: Hutchinson, Cecil Alan: *Frontier Settlement in Mexican California. The Híjar-Padrés Colony and its Origin, 1769–1835*. New Haven–London, 1969. (a továbbiakban: Hutchinson) 196.

⁴³ Idézi: Starr 13.

törő⁴⁴ átkapaszkodjon a „Sziklás- és a Havas-hegységen” (*Rocky and the Snowy Mountains*). Mindeközben az észak-amerikai telepesek észrevétlenül „szétspricceltek” (*sprinkling*) az országban, felbolygatva a hosszú, nyugalmas „idilli időszakot”.⁴⁵ E nyughatatlan úttörők egyikében, George C. Yountban Jedadiah S. Smithnek „a világ legszebb országáról” szóló elbeszélése hatására ébredt fel a vágy, hogy e partvidéket meglássa. Ezért csatlakozott William Wolfskill vadászcsapatához 1830-ban.⁴⁶ Többek között John Bidwell és csapata is egy ilyen elbeszélés „áldozata” lett. Bidwell mint tanító találkozott „egy franciával, akit Roubidoux-nak hívtak”. Joseph Roubidoux missouri kereskedő volt, aki főleg az indiánokkal kötött üzletet, de eljutott Felső-Kaliforniába is a Gila folyó mentén. Áradozva beszélt Felső-Kaliforniáról, így Bidwell elhatározta, ő is megismeri. Westonban egy összejövetelt szervezett az érdeklődőknek, akik kifaggatták Roubidoux-t. Az eredmény a *Western Emigration Society* létrehozása, vagyis egy Felső-Kaliforniába induló csoport megszervezése volt.⁴⁷

Jonathan Turnbull Warnert, amikor 1841-ben Keletre látogatott, barátai felkérték, tartson előadást Felső-Kalifornia előnyeiről. Később elbeszélése megjelent a *New York Journal of Commerce*-ben és a *Colonial Magazine*-ban is.⁴⁸ Joseph B. Chiles, több telepes csoport vezetője Felső-Kaliforniából 1841-ben visszatért Keletre, hogy előadásokkal újabb embereket lelkesítsen az útra kelésre, és 1843-ban egy újabb csapattal tért vissza.⁴⁹ F. D. Atherton a chilei Valparaísoban Felső-Kaliforniát járt tengerészek elbeszélései inspirálták arra, hogy távlati terveit szövögetni kezdje.⁵⁰ Baráti, üzleti és hivatalos levelek sora is biztatóan hatott sok, életén változtatni kívánó észak-amerikaira. Nathan Spearról írja W. H. Davis, hogy leveleivel szorgalmasan értesítette keleti parti barátait Felső-Kalifornia nagyszerű lehetőségeiről. Fő levelező társa testvére, Paul Spear bostoni drogériatulajdonos barátain keresztül a hatóságokat is tájékoztatta értesüléseiről.⁵¹ W. H. Davis John Patyról⁵² úgy emlékezik, hogy „szeretett levelezni”. Sokat írt Felső-Kaliforniáról keleti parti barátainak, mindig kifejtve, milyen előnyös lesz, ha az észak-amerikai kormány jut itt hatalomra, s milyen tragédia, ha másik.⁵³ Az angol William Hartnell is kimerítő választ küldött unokatestvérének, Robert Williamnek, egy nagy angol *land*

⁴⁴ Tuthill, Franklin: *History of California*. San Francisco, 1866. (a továbbiakban: Tuthill) 115.; Fehrenbacher, Don Edward: *A basic history of California*. Princeton, 1964. 26.

⁴⁵ Tuthill 115.

⁴⁶ Yount 35–39.

⁴⁷ Bidwell 1928.13–15.

⁴⁸ Lederer 28. J. T. vagy Juan José Warner (? Connecticut–?) kereskedő, földbirtokos. Kaliforniában élt 1831-től. Katolizált, mexikói állampolgár. Felesége a mexikói-amerikai vegyes családból való Anita Gale.

⁴⁹ Hittel, Theodore H.: *History of California*. Vols. I–III. San Francisco, 1898. (a továbbiakban: Hittel) 375.

⁵⁰ Atherton, Faxon Dean: *The California Diary of...1836–1839*. Ed., introd: Doyce B. Nunis, Jr., San Francisco–Los Angeles, 1969. (a továbbiakban: Atherton) XVII. Faxon D. Atherton (1815 Massachusetts–1878 Kalifornia) kereskedő, földbirtokos. Chilében élt: 1833–1836, 1840–1860 között, Kaliforniában tartózkodott: 1836–1839 között, itt telepedett le és élt 1860–1878 között. [1839]-ban katolizált, chilei állampolgár. 1843-ban házasságot kötött Dominga Goñival.

⁵¹ Davis 1967. 72.

⁵² John Paty (1807 Massachusetts–1868 Hawaii) hawaii-i hajós, kereskedő. 1834-től rendszeres kapcsolata volt Felső-Kaliforniával, tanúja számtalan eseménynek, amit naplójában rögzített: *Journal of Captain John Paty 1807–1868*. California Historical Society Quarterly. 1935. 4. szám. (a továbbiakban: Paty) 291–346.

⁵³ Davis 1967. 143–144.

company, földforgalmazó társaság mexikói képviselőjének leveleire, amiben az 24 kérdés-sel faggatta őt.⁵⁴

Th. O. Larkin szintén több levelet írt keletre családjának, barátainak, de újságokhoz, folyóiratokhoz, és mint konzul, hivatalos személyekhez is. Gyakran írt – először saját kezdeményezésre, majd sokszor felkérésre – újságoknak, folyóiratoknak. „Paisano” vagyis „Földi” álnéven tudósított a *New York Herald*, a *New York Sun* és a *Herald* oldalain Felső-Kaliforniáról, annak helyzetéről, jövőjéről. Életrajzírója szerint fogadott hazájának szószólójává vált.⁵⁵ Larkin más angolszász betelepülőket is biztatott, írjanak leveleket, újságokba cikkeket, hogy serkentsék a bevándorlást. Többek között Dr. Marshot⁵⁶ is biztatta, aki J. A. Sutterrel együtt számtalan levelet írt a célból, hogy telepeseket hívjanak főleg a Sacramento- és a San Joaquín-völgybe, saját birtokaikra. Marsh egyik levelét Lewis Cass michigani szenátornak küldte, aki nagy sajtókampányba kezdett e levél hatására. Marsh másik levele New Orleansban jelent meg a *Picayune* című újságban.⁵⁷

Megjelentek azonban negatív tartalmú írások is. 1841-ben egy New York-i újság közölte Jefferson Farnham egyik levelét; az abban Felső-Kaliforniáról megfogalmazott rossz véleményét – Bidwell szerint – biztosan saját, Monterreyben szerzett tapasztalatai befolyásolták.⁵⁸ A levél visszhangjáról azonban semmit sem tudunk. Tapasztalatait részletesen leíró könyve 1857-ben jelent meg, amikor már az aranyláz vonzereje is gyengült.

Nyomtatásban kiadott útinaplók, úti beszámolók is hozzájárultak Kalifornia propagálásához. A Mexikóban, Tepicben állomásozó angol konzul, Alexander Forbes Kaliforniákról szóló történeti munkája például 1839-ben jelent meg Londonban.⁵⁹ Feltehető, hogy ez is hatással lehetett Felső-Kalifornia kedvező képének kialakítására. Richard Henry Dana 1840-ben megjelenő könyvének Felső-Kaliforniára vonatkozó részei azonban minden bizonnyal befolyásolhatták a keleti part útkeresőit, bár a helyi szokásokhoz alkalmazkodó honfitársairól nem túl megnyerő képet fest.

Határozott céllal születtek az Amerikai Egyesült Államok megbízásából induló expedíciók leírásai, melyek nemcsak a kormányzatot, hanem a nagyközönséget is tájékoztatták a nyugati partvidéken kínálkozó lehetőségekről. 1845-ben jelentek meg Charles Wilkes és John C. Frémont munkái,⁶⁰ melyeket széles körben olvashatták, s melyek sokakat inspirálhattak az egy életre szóló elhatározásban.⁶¹ Ugyancsak 1845-ben látott napvilágot Lansford W. Hastings útikönyve, melyet még 1844-ben Kaliforniában írt, s kimondottan kivándorlóknak, emigránsoknak szánt, amint azt címe is jelzi: *The Emigrant's Guide to Oregon and California*. Biztosra vehető e mű hatása az 1846-os nagy emig-

⁵⁴ Rojas (Hartnell) 23.

⁵⁵ Hague–Langum 108.

⁵⁶ John Marsh (1799 Massachusetts–1856 Kalifornia) földbirtokos, orvos. Kalifornia: 1836–1856. 1844: mexikói állampolgár.

⁵⁷ Hurtado, Albert L.: *Indian Survival on the California Frontier*. New Haven–London, 1988. (a továbbiakban: Hurtado) 73.; Ridge–Billington 472–473., 478.; Hittel 374–375.

⁵⁸ Bidwell 1928. 16–17.; Farnham Monterreyben tanúja volt a Castro felkelést támogató külföldiek letartóztatásának. Lásd még a 115. lábjegyzetet.

⁵⁹ Forbes, Alexander: *California: a history of Upper and Lower California from their first discovery to the present time,...* London: Smith, Leder Co. Cornhill, 1839. Introd Herbert Ingram Priestly. San Francisco, 1937. Reprint Kraus Reprint Co., New York, 1972. (a továbbiakban: Forbes)

⁶⁰ Wilkes, Ch.: *Narrative of the United States Exploring Expedition during the Years 1838, 1839, 1840 1841, 1842*. Philadelphia, 1845.; Frémont, J. C.: *Report of the Exploring Expedition to Oregon and North California in the Years 1843–44*.

⁶¹ Tindall, George Brown–Shi, David E.: *America. A Narrative History*. (1984) W. W. Norton Co., New York–London, 1989. 337.; Hurtado 75.; Nash–Jeffrey 427.

ráció megindulásában.⁶² Maga Frémont is utal a könyv ismertségére Larkinnak írt levelében.⁶³

Mire voltak kíváncsiak a Keleti-part és Középanyugat „nyughatatlan úttörői”? Richard Fulton 1843. június 12-én a missouri Spartából írt levelében a következő kérdéseket tette fel John Marshnak: Milyen terveik vannak az amerikaiaknak Kaliforniában? Milyen a föld, van-e elég fa? Milyen mesterségekre van szükség? Kell-e orvos vagy ügyvéd? Csak katolikus egyház van? Van-e képviseleti kormányzat? Vannak-e rabszolgák, a bevándorlók magukkal vihetik-e rabszolgáikat? 1840-ben Westonban a Bidwell szervezte előadásán ezen felül megkérdezték Joseph Roubidoux-tól a következőket is: Milyen az éghajlat? Van-e láz? Milyenek a kaliforniaiak?

Robert Wyllie, egy angol földforgalmazási társaság ügynöke a fenti kérdéseken túl, élénken érdeklődött a kereskedelem lehetőségei iránt, rákérdezett az árakra, a kamatra, arra, milyen árucikkek forgalmazhatók, milyenek az export-import lehetőségek, továbbá, hogy mely cikkek a legkeresettebbek, kik a versenytársak, s vajon az oroszok-e azok. Természetesen mint angol földügynököt az angol telepítési, kolonizációs lehetőségek is érdekelték: biztonságos-e Felső-Kalifornia európai telepesek számára, mert – úgy látja – a mexikói állampolgárságú angolokat már nem tudja Anglia megvédeni.⁶⁴

Az egyik legtöbbször feltett kérdés arra irányult, hogy milyen a táj, a föld, az éghajlat. A válasz szinte mindig álmokképbé illő, tehát több mint kedvező: Kalifornia áldott éghajlata olyan, amely a világon máshol nincs, írja R. H. Dana.⁶⁵ J. Roubidoux egyenesen „örök tavaszról” beszél.⁶⁶ Az éghajlat olyan egészséges, hogy nincs betegség, se láz, se hidegrázás, nemhogy járvány; olyannyira – folytatja Roubidoux –, hogy amikor egy alkalmommal valakinek hidegrázása volt, mérföldekről odautaztak, hogy lássák a beteget.⁶⁷ Az emberek nagy kort élnek meg.⁶⁸ Hartnell – mint mindig – tárgyilagosan tájékoztat arról, hogy van orvos. Személy szerint az ír Richard S. Dent említi.⁶⁹

R. H. Dana és A. Forbes felhívták a figyelmet a nagyszerű partvidékre, a jó kötőkre, az erdőkre és a hajóépítéshez kedvező természeti feltételekre. Minden bizonynyal a nevét is a természeti kincséről nyerő La Brea kátránytavairól is tudott Forbes.⁷⁰ A földek gazdagok, végtelenül termékenyek, megterem rajtuk a narancs is – írja. Ezt feltehetőleg San Gabriel misszióban láthatta, fűzte hozzá Bidwell.⁷¹ Több évtizeddel később, már az amerikai időszakban az *Orange county*, Narancs megye elnevezés is propagandafogás volt annak érdekében, hogy idevonzzák az embereket, akik aztán a fákat később valóban elültették. John Marsh is valószínűleg szándékos túlzásba esett: a hasznos növények magjait csak el kell szórni, s azok kihajtanak – írta. A déli ültetvényeseknek próbálták kecsgettetőt írni, amikor megemlítették, hogy néhány telepes – igaz, csak kis mennyiségben – sikerrel próbálkozott gyapottal, kenderrel, lennel, dohánnyal. A vidék csábító állattenyésztőknek s vadászoknak egyaránt, gondolhatta Marsh, mikor azt írta, hogy nagyon sok vadló, szarvas és antilop él a vidéken.⁷² Roubidoux vadlovak és marhák

⁶² Bidwell 1928. 92.; Hastings, Lansford Waren: *The Emigrant's Guide to Oregon and California*. (Cincinnati, 1845). Introd. Mary Nance Spence, New York, 1969. VI. Lansford W. Hastings (1819 Ohio–1870 Brazília) jogász, utazó. Kaliforniában járt: 1843, 1845, 1846, és 1862-ben.

⁶³ 1846. március 5. Larkin IV. 227.

⁶⁴ Rojas 24.

⁶⁵ Dana 163.

⁶⁶ Bidwell 1940. 477.

⁶⁷ Bidwell 1928. 14.; Dana 163.

⁶⁸ Tuthill 115.

⁶⁹ Rojas 24.

⁷⁰ Dana 163.; Forbes 89.

⁷¹ Ridge–Billington 474.

⁷² Hurtado 73.

ezreiről írt.⁷³ William Hartnell az egyik kérdésre válaszolva leírta, hogy közel a kaliforniai partokhoz él bálna, foka és tengeri vidra is. A gazdálkodásra és letelepedésre legalkalmasabb helynek a Sacramento és a San Joaquín folyók völgyét ajánlotta, de felhívta a figyelmet arra, hogy a berendezkedéshez mindent magával kell hoznia a telepesnek. A föld adottságai között megemlítette: van szén, kátrány és arany is, de bányákat még nem nyitottak.⁷⁴

Az érdeklődőket leginkább foglalkoztató másik probléma a munkaerő kérdésköre volt. Marsh, Hastings és Frémont is felhívta a figyelmet arra, hogy kevés a fehér munkaerő, és magas a fehérek bére. Ugyanakkor mind úgy látták, hogy az indiánok munkája nélkül az ország nem maradna fenn. Marsh a déliekhez szólhatott, amikor a sajtáságos munkaerő-gazdálkodásról írt: bár Kalifornia a rabszolgaságot nem ismeri, de az indiánokkal mint felnőtt gyermekekkel (*grown up children*) bánik. Ők alkotják a lakosság többségét: nyolcezer fehér mellett tízezer „civilizált vagy éppen alig megszelídített” (*civilized or rather domesticated*) és – erősen túloz – egy vagy kétmillió vad indián (*wild Indians*) él itt. De mivel gyermeklelkűek, könnyű nevelni őket, könnyen „betörhető”, mezőgazdasági munkára foghatók, írja. Frémont és Hastings is példaként említi a Sutter-erődben alkalmazott indiánok jól szervezett munkáját, többek között azt, hogy indián lányokat tanítanak szőni.⁷⁵ Hartnell úgy véli, mivel a missziók romokban hevernek, jó lenne, ha húsz-harminc jezsuita páter jönne, hogy a fiatalságot nevelje.⁷⁶

J. Roubidoux szerint Felső-Kalifornia egyszerű, civilizált ország, az emberek általában nagyon barátságosak, a föld legvendégszeretőbb népe, bárki keresztül-kasul utazhat az országban anélkül, hogy fizetnie kellene élelemért, szállásért vagy kölcsönadott loért. A hatóságok is barátságosak. Olyan vidék, ahol egy-két éven belül mindenki megcsinálhatja a szerencséjét.

E tájékoztatások – a Boyer, Clark szerzőpáros szerint – legalább annyi legendát tartalmaztak, mint amit leírtak a valóságról.⁷⁷ Példaként a Donner-csapat tragédiáját említik. Hozzátehetnénk, hogy kevés volt a térkép, s azok is pontatlanok, amint Bidwell egyik csapattársának esetén is láthatjuk: Elam Brown térképén a Nagy Sóstóból olyan hosszú, széles – valójában nem létező – folyó vezetett a Csendes-óceánhoz, hogy még vízi járművek beszerzését, kenuk építését is fontolóra vették. Frémont is csak 1843 után tártá fel ezt a vidéket – emlékezik Bidwell.⁷⁸

Amikor a telepes csapatok megérkeztek, szembekerültek azzal is, hogy tájékoztatóik túl szép képet festettek a vidékről. Szintén Bidwell egyik útítársa, Nicholas Dawson írta le azt a sokkot, ami érkezésekor érte őket: „Civilizált világot vártunk, nagy [megművelt] földeket, csinos házakat, templomokat, iskolákat stb”. Helyette nem voltak művelt földek, csak a bekerített *corralok* vagyis karámok, állatok legeltek mindenfelé, más élelmiszer nem volt, csak sovány marhahús, a szárazság miatt nem volt termés, csak az a kevés, ami a missziókban termett, ahol öntözték a földeket. Nem találtak mást, csak vályogházakat, padlózat és kémény nélkül, az ablakokban nem volt üveg, csak fatáblák.⁷⁹ A Felső-Kaliforniát népszerűsítő nemcsak a szárazságról, hanem más problémákról sem írtak, amivel ugyanakkor a betelepülőnek szembe kellett néznie. Rádöbrentek arra, hogy nemcsak vadlovak vannak, hanem komoly probléma a lótolvajlás. A kezes indiánok pedig fel is lázadhatnak. Pierson B. Reading, Sutter alkalmazottja 1844-ben levelében még

⁷³ Bidwell 1940. 477–478.

⁷⁴ Rojas 23.

⁷⁵ Ridge–Billington 473–474., Hurtado 74–75.

⁷⁶ Rojas 24.

⁷⁷ Boyer–Clark 433–434.

⁷⁸ Bidwell 1928. 16.

⁷⁹ Dawson, Nicholas: Narrative of Nicholas „Cheyenne” Dawson: Overland to California in ‘41 and ‘49 and Texas in ‘51. San Francisco, 1933. Ridge–Billington 482–484.

az indiánmunka előnyeit ecsetelte: „csak kedvesen kell bánni velük”, teszi hozzá, ám két év múlva intézőjét megölték, ranchóját felgyújtották, lovait elhajtották.⁸⁰ S 1848 után a létező problémákat az aranyláz még inkább felerősítette.

Szembekerülve az álmok Kaliforniájának valóságával az utazók, a bevándorlók vagy a helybeliek hogyan látták Felső-Kalifornia jövőjét, s mit tettek elképzelésük megvalósításáért?

Felső-Kalifornia története szinte elejétől fogva – de legalábbis a 18. század végén kezdődő, érte folytatott „nemzetközi versenyfutástól” kezdve, amiben Spanyolország körülbelül ötven évig, majd Mexikó körülbelül három évtizedig győztesnek látszott –, magában hordozta azt a lehetőséget, hogy valamely nagyhatalom kerítse hatalmába. Az itt megforduló „idegenek”, főleg utazók, a missziók virágzása idején is felfigyeltek a vidék nagyszerű adottságaira, és szóvá tették az ott élők alkalmatlanságát a lehetőségek kihasználására és a terület megtartására. Az 1790-es évek egyik utazója, a francia Jean Francois Lapérouse is felfigyelt a paradicsomi lehetőségekre és a „félfeudális viszonyokra”, a rosszul védett kikötőkre, s beavatkozást tartott szükségesnek, ha a vidék – úgymond – olyan értékes akart válni, mint amilyen szép volt.⁸¹ Az 1800-as évek elején William Shaler írta le: valószínűleg a spanyolok maguk is látták, hogy Új-Spanyolország és különösen Felső-Kalifornia könnyen válhat valamelyik tengeri hatalom prédájává, mert védtelen, és azzal, hogy betelepítették, állatokat tenyésztettek, civilizált életre szoktatták az indiánokat, még értékesebbé, még csábítóbbá tették a területet.⁸² 1826-os útja alkalmával F. W. Beechey megjósolta, hogy a San Francisco-öböl nagy jelentőségű lesz a jövőben, de azok, akiknek jelenleg a kezében van, nem törődnek vele, mert nem tanultak a múltból, ezért nem tudják majd megtartani.⁸³ R. H. Dana is felteszi a kérdést az 1830-as években: Milyen nép lakik ezen a nagyszerű tájon, s meddig tud majd itt megmaradni? Szerinte a mexikóiaknál szorgalmasabb angolok, észak-amerikaiak gyorsan el fogják lepni a legfontosabb városokat. Ugyanakkor szkeptikus volt a jövőt illetően. Lehet, hogy az első nemzedéket el is kerüli, de a másodikat valószínűleg utoléri a „kaliforniai láz”, s zárójelben hozzát teszi, a lustaság.⁸⁴ A tepici angol konzul, Alexander Forbes, bár az angol kereskedelem szempontjából hasznosnak tartotta, hogy Felső-Kalifornia Mexikó része maradjon, azonban nem sok kapcsolatot látott a két országrész között. A lakosság alkalmatlan az állandó, független nemzeti létre, pedig helyzete, adottságai oly előnyösek, hogy elegendő lakossal könnyen megvédhetné magát Mexikóval szemben, és tengeri hatalommá válhatna. Jelenleg azonban, ha egy hatalom meg akarja hódítani, könnyen megteheti. Van is egy nyughatatlan, vállalkozó szellemű szomszédja – folytatja Forbes –, amellyel szemben hamarosan védekeznie kell, mivel az észak-amerikai lakosság áradata előzőnli. Ez már mindennapi beszédtema, írja 1839-ben.⁸⁵ Azután hozzát teszi: Felső-Kalifornia előbb-utóbb Amerikához – vagyis az Egyesült Államokhoz – fog tartozni. Forbes Larkinnak 1846-ban pedig már arról beszélt, hogy ha nem lenne angol konzul, maga is erre biztatná a kaliforniaiakat.⁸⁶ Az orosz Alexander Rotcheff, az orosz-amerikai kereskedelmi társaság képviselője, aki látogatóban járt Nathan Spearnél 1838-ban, ugyancsak megjósolta, hogy Felső-Kalifornia az Egyesült Államokhoz fog tartozni.⁸⁷ A francia Dufлот de Mofras ugyanígy látta, s hozzát tette, hogy akkor Felső-

⁸⁰ Hurtado 74.

⁸¹ Starr 4.

⁸² Shaler, William: *Journal of a Voyage between China and the Northwestern Coast of America, made in 1804 by William Shaler*. Introd. Lindley Bynum Sanders. Clermont, 1935. 76–77.

⁸³ Hittel 98–99.

⁸⁴ Dana 163.

⁸⁵ Forbes 88–89, 92.

⁸⁶ Hague–Langum 134–135.

⁸⁷ Davis 1929. 53.

Kalifornia gazdag ország lesz.⁸⁸ Sir George Simpson, angol utazó 1841-ben járt itt. Szerinte Felső-Kalifornia angol kell legyen, ellenkező esetben az Egyesült Államok „el-árasztja nyomorultjai és törvénszegői furcsa keverékével”.⁸⁹

Az eddig ismertetett vélemények mind utazóké, lényegében kívülállóké, bár Forbesnek mexikói felesége volt, és a többieket is fűzték gazdasági, hatalmi érdekek Felső-Kaliforniahoz. Hogyan látták azonban a belátható jövőt a betelepülők? A Hague-Langum szerzőpáros véleménye szerint míg a korai betelepülők megelégedtek a mexikói életformával és lehetőségekkel, az újak már „magukkal hozták zászlójukat”: nem fogadták el, hogy Felső-Kalifornia mexikói maradjon.⁹⁰ Feltehetőleg voltak a korai betelepülők között olyanok is, akik csak idő kérdésének tartották, hogy Felső-Kalifornia függetlenedjen, vagy hogy az amerikai zászló jelképei, a „csillagok és sávok” lobogjanak intézményein. W. H. Davis emlékirataiban írja – neki is úgy mesélték, mert még gyermek volt –, hogy William A. Richardsonnak 1831-ben az volt a benyomása, Yerba Buena nagy jelentőségű város lesz, s mint ilyen az Egyesült Államok része. W. H. Davist másik emléke J. T. Warrenhez fűzi. Nála lakott 1838-ban, s kifejtette, hogy a lassan beszivárgó idegenek, külföldiek és amerikaiak hamarosan forradalmi hatással lesznek Mexikó ezen elszigetelt provinciájára.⁹¹

Az Egyesült Államok vásárlási ajánlatai is felvillanyozták a betelepülteket, s a betelepülni vágyókat. 1839-ben F. D. Atherton írta levelében barátjának: „remélem, az Egyesült Államok vásárlással vagy másként megszerzi Kaliforniát, mivel nagyon szép ország, hasonlóan Chiléhez”, ahol akkor élt. Majd hozzáteszi: „Yerba Buena a világ legszebb helye, híres kikötője lesz az Egyesült Államoknak”.⁹² A. Robinson szerint (1842) ki kellene terjeszteni „a szabadság terét” Kalifornia annexiójával, ehhez azonban tömeges bevándorlásra lenne szükség.⁹³ New Yorkból 1844. június 30-án Robinson Th. O. Larkinnek a következőket írta: reménykedik – mivel a mexikói háború kitörése már valószínű –, hogy nem pusztán álhír Kalifornia megvásárlásának szándéka.⁹⁴ Ugyanebben reménykedett Nathan Spear is körülbelül egy hónappal később.⁹⁵ 1845 augusztusában John Marsh Larkinnek kifejtette levelében, hogy Oregon és Kalifornia egyesülésével egyetért, „de előbb a nagy és dicsőséges Köztársasághoz kell hogy csatlakozzanak, ahonnan van szerencsénk származni”.⁹⁶ A. Robinson, látva a kaliforniaiak és mexikóiak közötti ellentétet, könyve előszavában így írt: „Nincs messze az idő, amikor a villongások megszűnnek, és vagy független kormányzattal vagy külföldi adminisztráció alatt konszolidálódnak a viszonyok”.⁹⁷

F. D. Atherton, aki Valparaísoban arról értesült, hogy Mazatlánban várakoznak az Egyesült Államok hadihajói, levelben kérdezte Larkintól 1846. március 4-én: Miért nem kiáltják ki függetlenségüket, „nincs elég vad jeni”, hogy kezükbe vegyék az ügyet? Feltehetőleg a kiutasított Frémontra gondolt, amikor hozzátette: miért mennek Oregonba? Néhány héttel később újra írt Larkinnek kifejtve, ha tíz éven belül bekövetkezik az annexió, Kaliforniába költözik. A hispán kaliforniaiak viszonyulása Thomas Ap Catesby

⁸⁸ Davis 1967. 39.

⁸⁹ Starr 11.

⁹⁰ Hague-Langum 10.

⁹¹ Yerba Buena – ma San Francisco. Davis 1967. 8., Rolle 13.

⁹² Atherton XIX.

⁹³ Hague-Langum 10.

⁹⁴ Larkin II. 159.

⁹⁵ Larkin II. 186.

⁹⁶ Larkin III. 308

⁹⁷ Robinson 1846. VIII.

Jones expedíciójához⁹⁸ – Atherton szerint – arról árulkodik, hogy nem csak az angol-amerikaiak várták, látták a végül elkerülhetetlennek bizonyuló jövőt.⁹⁹ W. H. Davis úgy emlékezik, hogy bár az egyik „señora” nem rejtette véka alá a véleményét, és közölte Catesby Joneszal: sajnálja, hogy fiai nem elég nagyok, hogy ellenállhattak volna neki,¹⁰⁰ de miután újra felhúzták a mexikói zászlót, a kaliforniaiak vendégként kezelték, nem ellenségként. Udvariassági vizitek zajlottak. Vadászni jártak, bálakat rendeztek, még az is táncolt, aki addig soha – emlékezett Larkin. A kaliforniaiak azt hitték, előre megszervezett kaland volt, hogy bemutassák, milyen könnyű megbüntetni a kaliforniai kormányt, amely rosszul bánt a külföldiekkel. Larkin az eset után úgy látta, a kaliforniaiak örülni fognak a változásnak.¹⁰¹

A *Journal of Commerce* 1845 júliusában megjelent cikkében Larkin a reálisan várható jövőre utalt, amikor közölte: a kaliforniaiak gyermekeiket Hawaii angol iskolájába járatják, hogy a „jövő nyelvét” tanulják.¹⁰² A hispán kaliforniaiak nyíltan is beszéltek arról, látták, mi történik országukban. J. B. Alvarado beszélgetését Nathan Spearrel W. H. Davis írja le: „Don Nathan, csak idő kérdése, amikor ez az ország a te országodhoz fog tartozni. Én sajnálom, de hát ez a Sors akarata”.¹⁰³ 1841-ben Alvarado a kormányzónak írt levelében szintén kifejtette, Kalifornia jövője ugyanaz lesz, mint Texasé.¹⁰⁴ John Bidwell is arról ír, a mexikói kormány attól tartott, hogy Texas esete megismétlődik Felső-Kaliforniában.¹⁰⁵ Korábban, 1838-ban Francisco Guerrero monterreyi alprefektus szorgalmazta a külföldiek betelepülését, és igyekezett védeni jogaikat, mert W. H. Davis szerint látta, hogy végül ők veszik kézbe a dolgok irányítását.¹⁰⁶

Manuel Micheltorrena kormányzó – mint elődei is – tisztán látott. Kétkelkedett abban, hogy saját kormányzata meg tudja tartani Felső-Kaliforniát Mexikó birtokában. W. H. Davis szerint az 1844–1845-ös forradalom idején ő is tudta, hogy Felső-Kalifornia elkerülhetetlenül ki fog kerülni Mexikó fennhatósága alól. Amikor 1846 márciusában Monterreyben összegyűltek Larkin házában az ország civil és katonai vezetői, négy választási lehetőséget tettek fel: függetlenednek Mexikótól, francia vagy angol protektorátus lesznek, illetve az Egyesült Államokhoz csatlakoznak.¹⁰⁷

Mariano Guadalupe Vallejo katonai parancsnok ez utóbbit tartotta lehetségesnek. Egyrészt úgy vélte, hogy Felső-Kalifornia nem tudja megtartani függetlenségét, Európa pedig messze van, Anglia ráadásul királyság és a szabad amerikai ember nem keres „koronás urat” (*crowned master*). Tehát csak egy lehetőség marad, s akkor Kalifornia „legvadabb álmai” (*wildest dreams*) teljesülni fognak, írta.¹⁰⁸

Volt, aki látta, tapasztalta, de nem várta, sőt félt az elkerülhetlentől. Manuel C. Rejón mexikói külügyi államtitkár Wilson Shanonnak, az Egyesült Államok mexikói nagykövetének fejtette ki Texas kapcsán, hogy tudják, az amerikai állampolgárok nem azért jönnek a térségbe, hogy a Mexikói Köztársaság polgárai legyenek, hanem hogy ha-

⁹⁸ 1842. október 18-án Th. A. Catesby Jones tévedésből – angol támadástól tartva – elfoglalta Monterrey kikötőjét és kitzúzte az Egyesült Államok zászlaját. Az ügy az Egyesült Államok hivatalos bocsánatkérésével és Catesby Jones lefokozásával zárult.

⁹⁹ Larkin IV 224.

¹⁰⁰ Davis 1929. 333.

¹⁰¹ Atherton XXIII., Hague–Langum 101–102.

¹⁰² Larkin III. 295., Hague–Langum 108.

¹⁰³ Davis 1967. 72.

¹⁰⁴ Davis 1967. 72.

¹⁰⁵ Hittel 284., 332.

¹⁰⁶ Davis 1967. 115–116.

¹⁰⁷ Davis 1967. 99.

¹⁰⁸ Davis 1967. 107–108.

zájukhoz csatolják a területet.¹⁰⁹ Ezt minden bizonnyal Felső-Kaliforniával kapcsolatban is így láthatta. Felső-Kaliforniában is voltak tisztán látók, s a folyamatot késleltetni próbálók. Amikor a Sacramento-völgy aranyát az indiánok Yerba Buenában Muro páternek megmutatták, W. H. Davis biztatta a pátert, értesítse róla a világot, biztosan jönnének angol-amerikaiak, akik segítenék a vidék fejlődését. Muro páter ellenvetése azonban az volt, hogy azok lerohannák a vidéket, s a kaliforniaiaknak nincs se elegendő seregük, se hajójuk, ezért hamarosan az angol-amerikaiak – akik ráadásul protestánsok – vennék át az ellenőrzést.¹¹⁰ John Bidwell emlékezett arra, hogy a kaliforniaiak előre látták, a jól felgyverzett Sutter-erőd az idegenek menedéke és gyülekező helye lesz,¹¹¹ ami földrajzi adottságából adódóan be is következett.

A betelepülők között akadtak, akik aktív előkészítői voltak az észak-amerikai expanzióknak. Közéjük tartoztak azok, akik levelezéssel, cikkek írásával propagálták Felső-Kalifornia előnyeit, előmozdítva ezzel a kolonizációhoz mind mexikói, mind észak-amerikai részről elismert szükséges bevándorlást. Közéjük sorolhatók azok, akik nemcsak a helyi társadalom életében vettek részt mint előljárók (*alcalde, juez de paz*), hanem politikailag is aktívak voltak, sőt részt vettek a Mexikó-ellenes harcokban is. Lederer az 1850-ig Los Angelesbe betelepülő 84 angol-amerikai listáján tizenkettőnél jelez politikai aktivitást.¹¹² A bevándorlók többsége azonban nem tekinthető politikailag aktívnak, s lojális volt Mexikóhoz, bár továbbra is erős szálak fűzték szülőhazájához.¹¹³ Egy-egy onnan érkező honfitárs újabb szálát jelentett, és így a híres kaliforniai vendégszeretet is részévé vált a terep előkészítésének, ugyanis nem mindig elégedtek meg csupán a vendéglátással, további segítséget is nyújtottak a letelepedéshez. Eleinte azzal, hogy munkát adtak nekik, később pedig a földspekulációik is részben ilyen célzatúak voltak; említhetjük például W. H. Davis és Larkin föld- és telekvásárlásait is. Sutter pedig azon túl, hogy önálló kolóniaként New Helvetiát létrehozta, Alvarado kormányzótól 50 acre (35,15 kat. hold.) földet szerzett az újonnan érkező bevándorlók letelepedéséhez.¹¹⁴

Thomas Oliver Larkin 1832-ben nem kibontott zászlókkal érkezett – írja Hague-Langum –, bár lojális volt hazájához, nem hazafias misszióra jött, hanem megtölteni üres tárcáját. Többször szóvá tette magánlevelezésében, hogy Mexikó nem elég hatékony, de nem kívánt beleszólni a dolgok folyásába. Mivel „jenki” maradt, hivatalt sem vállalhatott. 1836-ban, az Alvarado lázadás idején a háttérből támogatta J. B. Alvaradót, a későbbi kormányzót. 1840-ben nem kapcsolódott a – Bancroft szavaival – „hangoskodó Graham ganghez”,¹¹⁵ így sok kritika érte honfitársai részéről. Morris szerint a rabokat a montereyi kormányzó parancsára, s nem ingyen látta el. Majors szerint is, aki maga is a letartóztatottak között volt, Larkin hasznot húzott e segítségéből.¹¹⁶ Később kölcsönök-

¹⁰⁹ Cue Cánovas, Agustín: *Historia Social y Económica de México (1521–1854)*. (1963) ICL, La Habana, 1971. 381.

¹¹⁰ Davis 1929. 165–166.

¹¹¹ Bidwell 1928. 78.

¹¹² Lederer, Appendix A 72–78.

¹¹³ Zavala, Silvio: *The Frontiers of Hispanic America*. In.: Weber–Rausch: *Where Cultures Meet: Frontiers in Latin American History*. Ed.: David J. Weber and Jane M. Rausch. Willmington, 1994. 44.

¹¹⁴ Rolle 16–17.

¹¹⁵ 1840-ben Isaac Graham, prémvadász és pálinkafőző társaival a kormányzó elleni Castro felkelést támogatták. A felkelés bukása után a külföldieket letartóztatták és Mexikóba küldték. Többségüket néhány hónap múlva visszaengedték Felső-Kaliforniába.

¹¹⁶ Morris, Albert Ferdinand: *The Journal of a „Crazy Man”. Travels and Scenes in California from the Year of 1834 to the American Conquest. The Narrative of A. F. M.* Ed by Charles L. Camp. California Historical Society Quarterly, 1936. 2. szám. 103–138.; 1936. 3. szám. 224–241.

kel támogatta az amerikai barát Micheltorrena kormányzót, akinek pénzügyi tanácsadója is volt. 1842-ben önkéntes tolmácsként segíti Th. Ap Catesby Jones sorhajókapitányt.¹¹⁷ 1843-tól, amikor a konzuli tisztre jelölték,¹¹⁸ 1845-től, amikor kinevezték, s 1846-tól, amikor papíron is titkos ügynök lett, mindazt, amit addig önként végzett, hivatalból köteles volt elvégezni. John Bidwell szerint Larkin mint konzul sokat tett azért, hogy az országot amerikai zászló alá hozza.¹¹⁹ Munkáját megkönnyítette, hogy a helyi társadalommal korábban is jó viszonya volt. Hivatalos kinevezését elfogadta a mexikói kormányzat, törvényes szabad működését biztosították, s engedélyt kapott a zászló használatára is.¹²⁰

Larkin mint konzul és mint titkos ügynök a helyszínen alügynökök (*subagent*) toborzásával próbálkozott, majd segítségükkel tájékozódott, s közben tartotta a kapcsolatot az Egyesült Államok államtitkárságával, első helyen James Buchanannel. Larkin hírszerző „alügynökei” jól ismert kereskedőtársai voltak: Sonomában Jacob Primer Leese, Los Angelesben Abel Stearns, San Diegóban John Turnbull Warner, mind megbecsült tagjai a kaliforniai társadalomnak, sőt a kisebb közösség tisztségviselői, mint például Stearns a Los Angeles-i ayuntamiento alprefektusa. Larkin 1845. április 17-én levélben szigorú konspirációs titoktartást kérve közölte, az Egyesült Államok elnöke szeretné elkerülni, hogy Felső-Kalifornia jövőjét illetően Európával működjön együtt; viszont Mexikó része sem maradhat. Egyetlen üdvös megoldás az lehetne, hogy az Egyesült Államok részévé váljon. Ebben a felkértek azzal segíthetnek, ha időről-időre tájékoztatják Larkint, hogyan gondolkodnak az emberek, hogyan változnak a viszonyok.¹²¹ Leese és Warner „langyos” (*lukewarm*), de kötelességtudó választ küldtek, Stearns viszont lelkeset. Mind a három alügynök beszámolt arról, hogy Felső-Kaliforniában sokan függetlenségpártiak, de szép számmal, mint például Leese apósa, M. G. Vallejo is, az Egyesült Államok barátai. Szinte mindenki belátta, hogy Felső-Kalifornia önmagában nem elég erős. Stearns további információt is kért a megoldás keresésére, többek között Texas alkotmányát. Igyekezett Larkinnak írásban kifejtetni, nem szeretne erőszakos megoldást, de biztos benne, hogy a kaliforniaiak nagy többsége felkelne, ha tudná, hogy valaki támogatni fogja őket a mexikóiak ellen.¹²²

Larkin – aki szintén a békés átmenet híve volt – igyekezett kiegyensúlyozni, illetve kordában tartani Ch. J. Frémont és A. Gillespie türelmetlen, elhamarkodott lépéseit. Kérte Frémontot, hogy hivatalos úton küldje leveleit – feltehetőleg ellenőrizni is kívánta –, mondván, hogy „más út nem biztos”. Máskor meg felszólította, tartsa be utasításait.¹²³ Mint az észak-amerikai érdekek lelkes előmozdítója, mindenről beszámolt Buchanannel: Kalifornia múltjáról, jelenéről, Stocktonról, Gillespie „kereskedelmi” vállalkozásáról, Frémont tervezett távozásáról Oregonba, kapcsolatáról a mazatlani konzullal.¹²⁴ Arra törekedett, hogy sikerüljön elkerülni a fegyveres összeütközést. Ezt a célt szolgálta 1846. júliusi proklamációja is. Szerette volna, ha John Drake Sloat, az Egyesült Államok

125–6., 225. Alfred Ferdinand Morris, ‘The Crazy Man’ ([1808] Massachusetts–[1872] Colorado) tengerész, trapper, kereskedő, [földbirtokos]. Kaliforniában élt: [1819–1839] között.

¹¹⁷ Bancroft, Hubert Howe: Register of Pioneer Inhabitants of California 1542 to 1848. Los Angeles, Dawson’s Book Shop, 1964. 706–707.; Hague–Langum 99–100.

¹¹⁸ Larkin II. 358.

¹¹⁹ Bidwell 1928. 89.

¹²⁰ Larkin II. 361., 89., 90.

¹²¹ Larkin IV. 296–297.

¹²² Dakin 131–133.; Hague–Langum 130–132.; Wright, Doris Marion: A Yankee in Mexican California: Abel Stearns, 1798–1848. Santa Barbara, Wallace Heberd, 1977. 199.; Woolsey, Ronald C.: A Capitalist in a Foreign Land. Abel Stearns in Southern California Before the Conquest. Southern California Quarterly, 1993. 1. szám. 101–118., 111–112.

¹²³ Larkin IV. 260., 274., V., III. 158.

¹²⁴ Larkin V. 2., 22., 26., 28., 57.

hadiflottájának és a szárazföldi erőinek parancsnoka teszi közzé ezt, s ennek szellemében cselekszik, azaz csak tisztességes lépéseket tesz, hogy meggyőzze a kaliforniai lakosokat arról, csatlakozzanak az amerikai normákhoz, s nem kíván José Castro generális mexikói csapataival összeütközni. Másrészt –folytatja a kiáltványban – az amerikaiak ellen küzdők és családtagjai büntetlenséget fognak élvezni. Ugyanakkor a kaliforniaiaknak is meg kell érteniük, hogy az ezután ellenük harcolókat felkutatják, letartóztatják, vagyonukat elkobozzák.¹²⁵ Ezután számolt be arról, hogy a San Francisco-öböl „idegen lakosai” fellázdak. Minden bizonnyal a *Bear Flag lázadásra*¹²⁶ gondolt. Máshol viszont Larkin tanácsot kért Buchanantól, melyek legyenek a következő lépések. Ismételten kifejtette véleményét arról, hogy több emigránsnak kellene jönnie, hogy biztos legyen a jövő. Felajánlotta, közvetít a mexikóiak felé. Örömmel értesítette 1846 szeptemberében Buchanant, hogy mindenhol az amerikai zászló lobog, és kérte segítségét Felső-Kalifornia Egyesült Államokba való felvételére.¹²⁷ A későbbiek során egyéb szerepeket is vállalt: a hadiflotta ügynöke, ellátója lett. Ebben a munkájában John Paty is támogatta hajói rendelkezésére bocsátásával.¹²⁸ Ezzel is hozzájárultak az észak-amerikai zászló győzelméhez. Larkin 1849-ben az alkotmányozó gyűlésben igyekezett korábbi békéltető elveit érvényesíteni.

A békés átmenet eredményeként 1849-ben Kalifornia alkotmányát (*Constitución de California*) még spanyol nyelven fogalmazták meg, amely vagyonbiztonságot, szabad nyelv- és vallásgyakorlatot biztosított. Fennmaradtak többek között a mezőgazdasági termelést szabályozó intézkedések, például a vízhasználatot szabályozó, úgynevezett *derechos de aguas*, s megmaradt a *juex de campo* intézménye, aki a vízhasználat szabályainak betartásáért felelt. Ugyanakkor viszont fokozatosan kiéleződtek az ellentétek a „jenkik” és a „honpolgárok” között. 1855-ben már angolul jelent meg az úgynevezett *greaser law* – piszkos törvény –, megszüntetve a spanyol szokásokat, mint például a lóversenyt, a bika- és kakasviadalt, a sörárusítást. Az aranylázzal beözönlő angolszász népesség számban is felülkerekedett, s a kaliforniaiak hamarosan kisebbségbe kerültek, „idegenekké” váltak saját hazájukban.¹²⁹

¹²⁵ Larkin V. 125.

¹²⁶ 1846. június 14-én Sonomában az angol-amerikai felkelők felhúzták a 'Medvés zászlót' (Bear Flag) és kikiáltották Kalifornia függetlenségét.

¹²⁷ Larkin V. 125., 223., 232–3.; Hague–Langum 147–8.; Starr 29.

¹²⁸ Paty 328–329.

¹²⁹ Calvo Buczas. 49–62., 49., 59.; A témának egész könyvet szentel: Weber, David J.: *Foreigners in Their Native Land: Historical Roots of the Mexican Americans*. Albuquerque, 1973.

ÁGNES TÓTH

*The California of Dreams,
in Anglo-American writings in the first half of the 19th century*

Why did the Anglo-Americans start from their native land to settle in California in the first half of the 19th century? The causes are different. Most of them started because of economical, others of health problems, or from curiosity, but the „California Dream” attracted almost everyone in the United States. One of the goals of this essay is to show how the myth of the West worked on the North American continent, how the faraway and paradisaical land attracted the people of the East coast. Although gold was discovered before the gold rush, the exploitation in a large degree was not started, and moreover was kept in secret, because of fear of the goldseekers’ invasion. The presence of gold was not publicized, but the area’s other valuable features were, by the already settled Anglo-Americans in Upper-California, by their correspondence, presentations, traveler and emigrants’ guides. These features included the healthy climate, the „free” and fertile lands, the cheap Indian labor, and the good commercial opportunities. The already available printed travel memories, California histories had the same effect. The „myth of the West” presented in accounts about Upper California did not always turn out to be true. The climate was not always paradisaical or the Indians tame. Many times a hard, laborious life awaited the settlers here after their hard passage. Nevertheless they became part of California’s colonization. The Spanish colonization of Upper California at the end of the 18th century was a final effort, an attempt to keep the territory. From this time on every traveler, and during the Mexican era the Californians and immigrants also foresaw the future. There were some who waited for the expansion of the United States, there were others who tried to detain this, some who actively took part in it, some who accidentally became part of the North-American expansion, which was officially accomplished by 1848 with the treaty of Guadalupe-Hidalgo.